

The Voyage of the Dawn Treader

Er C. S. Lewis' fiksjonslitteratur et forsøk på å hjernevaske barnesinn med patriarkalsk og undertrykkende religion? Denne artikkelen gir en omtale av den nyeste filmatiseringen av C. S. Lewis Narnia-bøker, *The Chronicles of Narnia – The Voyage of the Dawn Treader*, et kort innblikk i noen av de sentrale tema i filmen, samt refleksjoner rundt kritikken filmen har møtt. Utgangspunktet er altså filmen, men Narnia-bøkene så vel som Lewis øvrige forfatterskap tas med i betraktningen.

Filmatiseringen av *The Chronicles of Narnia – The Voyage of the Dawn Treader* (Dawn Treader) ble romjulens store publikumssuksess i mange land. Menneskekjenneren, apologeten og humoristen C. S. Lewis er synlig til stede i filmen, og hans kristne livssyn har provosert en del filmanmeldere:

Det mest fascinerande är att man anno 2010 har gjort en mer värdekonserverativ berättelse än originalet från 1952. Den frejdiga Lucy får nya, moderliga sidor och begår en svår synd när hon drömmer om att vara lika vacker som sin storasyster. (Karin Svensson i SvD)

Barnas dramatiske reise fra øy til øy med prins Caspian og hans mannskap på jakt etter de syv sverd som igjen skal redde Narnia, er en ferd full av fristelser. Flere av dem henspiller på syndige og onde egenskaper omtalt i Bibelen og andre religiøse skrifter. (Borghild Maaland i VG)

Bildet som tegnes av C. S. Lewis som en mørkemann som vil undertrykke livsglede kunne imidlertid ikke vært mer feilaktig. Festligheter, måltidsfellesskap, dans og humor er viktige tema for Lewis, og peker mot hans tanke om at det vi opplever av glede i livet er som små glimt av den himmelske glede (joy) mennesket er skapt for og lengter etter. I tillegg kommer kritikken i veien for den sannferdige og skarpsindige innsikten i menneskets sinn som kjennetegner forfatteren C. S. Lewis', og som er svært synlig i *Dawn Treader*.

Handlingen

Det er fortsatt krig i England, og Pevensie-barna er splittet opp. Peter og Susan har fått reise til USA, mens Lucy og Edmund bor i England hos

Will Poulter har fått mye ros for rollen som Eustace, en snobbete gutt som gjennomgår en stor forandring på flere plan. Foto: Filmweb.

sin onkel og tante og deres sønn Eustace. Eustace er en arrogant og veslevoksen kar som ikke har mye til overs for Lucy og Edmunds Narnia-fantasier. Faktisk bevarer han sin arroganse til tross for at han sammen med de to andre blir dradd inn i selve Narnia idet de betrakter et Narnia-lignende bilde på veggen.

I Narnia hersker det fred etter at Prins Caspian har kommet på tronen. Barna kommer direkte om bord i Caspians båt, Dawn Treader (Morgenrødens Vind/Gryningen), som er på leting etter syv forsvunne grever som seilte ut fra Narnias kyst før det ble fred i landet. Edmund forstår ikke først hvorfor de er der, ettersom de tidligere har blitt tilkalt i krigstider. Men det blir etter hvert tydelig at det er andre farer som lurar.

Caspian's skip er på vei mot de ytterste øyene som er kartlagt i Narnia. Der skulle grevene ha bosatt seg, men vel framme møter de et samfunn som lever i frykt. En grønnaktig tåke undertrykker folkene og krever regelmessig at menneskene ofrer sine egne. Grevene la for lenge siden ut på en reise for å kjempe mot ondskaper, men kom aldri tilbake. Dawn Treader må seile videre for å finne ut hvor den grønne tåken kommer fra, og hva som har hendt med de syv grevene.

Filmen

Dawn Treader er bygget opp som en slags havgående "road trip", og boken den bygger på blir av en del omtalt som den sterkeste fortellingen av de syv Narnia-bøkene.

Strukturelt bærer filmen preg av en episodisk oppbygning som den har arvet fra boken, men som blir ekstra tydelig med filmformatets tidsbegrensninger. Fortellingen hopper fra situasjon til situasjon, hvilket for noen kan virke forstyrrende fordi det bryter med den alminnelige oppfatningen av hvordan en film skal bygges opp.

Skuespillerprestasjonene er jevnt over svært gode, og den unge Eustace (Will Poulter) er et av filmens friskeste element. Han er selvsagt overtydelig kjepphøy, men det er nettopp det som lar ham tre så tydelig fram i filmen og som gjør at vi føler med ham når han – uten at vi vil avsløre for mye – gjennomgår en ekstrem forvandling.

3D-teknologien som brukes fungerer definitivt best inne i selve Narnia. Åpningsscenene fra den virkelige verden får et noe enkelt preg. Vel inne i Narnia kommer imidlertid teknologien til sin rett, sammen med en CGI-animert drage som er svært godt laget.

Kritikerne er omtrent delt på midten i sin mottakelse av filmen, ifølge nettsider som sammenligner filmkritikker. Ankepunktene er stort sett at filmen er for kjapp og tettpakket, mens skuespillerprestasjoner og spesielleffekter drar opp.¹ Publikum ser derimot ut til å omfavne filmen mye varmere. Amerikanske kinogjengere gav filmen den strålende karakteren "A-" etter å ha vært på premieren,² og filmen har hatt gode besøks-tall i Europa.

Tematikk

I *Dawn Treader* blir det tydelig at både Lucy og Edmund kjemper med sin egen identitet i overgangen fra barn til voksen. Edmund kjemper med følelsen av å være nummer to – først var det Peter, nå er det Caspian. Han drives også av en indre motivasjon til å være handledyktig, noe som regnes for å være et typisk maskulint trekk. Lucy på sin side skulle ønske at hun var en skjønnhet som sin søster. En kan gjerne si at Lucys

1. Oppsummeringen er hentet fra Rottentomatoes.com.

2. På en skala fra A+ til F.

<http://latimesblogs.latimes.com/entertainmentnewsbuzz/2010/12/box-office-weak-starts-for-new-narnia-film-depp-and-jolies-tourist-turn-attention-overseas.html> (Februar, 2011)

Lucy fristes til å bruke magi for å bli like vakker som sin søster. Foto: Filmweb.

ønske om å være en pen dame hører til en kvinneediskriminerende fortid, men da glemmer en at vår egen tids ekstreme fokus på kropp og utseende stiller særlig jenter overfor uoverkommelige krav. Kjønnssrollene har med andre ord holdt seg godt, og Lewis observasjoner er fortsatt aktuelle.

Hver på sin måte kjemper altså Pevensie-barna med forventninger til seg selv og andre i overgangen mellom barndom og det voksne liv. Det innebærer også at de blir stilt overfor sine egne tilbøyeligheter, slik Edmund ble det allerede i *The Lion, the Witch and the Wardrobe*. Det er her begrepet *synd* skinner gjennom og det er dette som blander kritikerne så fullstendig.

Apologeten Lewis var opptatt av det ondes natur og årsaken til syndefallet som introduserte ondskapen i verden. Han mente at syndefallets natur er at det skapte avviste – og fortsatt avviser – Skaperen. Menneskene lever selv-sentrerte liv i stedet for å være Gud-sentrerte slik de var skapt til å være. Dette er det av hans hovedargumenter som i størst grad kommer til syne i *Dawn Treader*. Edmund og Lucy blir begge utfordret til å vende blikket bort fra seg selv og stole på Aslans ledelse.

Vi ser hvordan Lucy fristes til å bruke magi for å bli like vakker som

Lucy ombord i Prins Caspians skip Dawn Treader, på jakt etter syv forsvunne grever. Foto: Filmweb.

sin søster, samtidig som hun vet at Aslan ikke ville bifalt noe slikt. Det er for øvrig dette Karin Svensson i SvD mener når hun en anelse ironisk forteller at Lucy "begår en svår synd". Men Svensson må være blind for hva filmen egentlig vil formidle om Lucys misunnelse. I en drøm ser Lucy nemlig at hun ved å ønske at hun var en annen ender opp med å utslette seg selv. Utfallet av at Lucy oppdager sin "synd" blir at Aslan leder henne til å akseptere seg selv som verdifull og vakker. Dette er et budskap som mange unge i vårt utseendefokuserte samfunn trenger å høre, og det er vanskelig å forstå hvordan dette kan opprøre noen.

Lewis kristendomsforståelse er livsbejaende fordi den bekrefter det gode ved livet. Begrepet "glede" (joy) står sentralt i hans forfatterskap, og brukes for å beskrive og forklare det paradoksale i at vi lengter så sterkt etter noe så flyktig som lykke. I følge Lewis-eksperten Colin Duriez går begrepet glede...

...som en rød tråd gjennom alle [Narnia-bøkene], ja gjennom hele C. S. Lewis' forfatterskap... [Han] beskriver det som en skjult menneskelig lengsel som ingen opplevelse kan tilfredsstille. Glede er en slags følelse av å være hjemløs og ikke finne noe hjem i denne verden... I [Narnia-bøkene] merkes denne mystiske lengselen som oftest ved det minste hint av Aslan, Skaper-Løvens nærvær.

Lewis peker på lykken et menneske kan oppleve i fellesskap rundt et godt måltid, og setter den i sammenheng med *glede*. I denne verden er disse øyeblikkene kortvarige og avløses av smerte – slik Lewis selv opplevde det da han mistet sin kone, som faktisk het Joy, men som han møtte flere år etter at han skrev boken *Surprised by Joy* der han forteller om sin vei til tro. Med andre ord bekrefter Lewis det sant menneskelige og tar samtidig på alvor lidelsen som finnes blant alle mennesker, uten unntak.

Også her taler Lewis direkte til oss som lever "på toppen av verden", men samtidig ser at savn, utrygghet, psykiske lidelser og smerte er en like reell del av vår tilværelse som de korte glimt av sann lykke vi opplever. Å være lykkelig er blant de viktigste behovene som uttrykkes i vårt samfunn, og Lewis hjelper til å anerkjenne og gripe tak i denne lengselen hos våre medmennesker. Dette er et direkte innsteg til en samtale om hvordan denne lengselen kan få både sitt midlertidige og endelige svar.

Dawn Treader er en eneste lang sjøreise som minner oss om at kristne, selv om vi er forskjellige av natur, faktisk må seile i samme båt. Den minner oss også om at slik Prins Caspian søkte de forsvunne grevene, har vi et ansvar for å bry oss om dem som ikke har valgt å gå om bord i "skipet". Til slutt minner den oss altså om å verdsette det gode ved livet, som en forsmak på det uforklarlige som venter oss når vi en gang skal se Guds arbeid med verden fullendt i den nye himmel og den nye jord.

Forkledd forkynnelse?

C. S. Lewis blir regnet blant de største kristne tenkerne på 1900-tallet. Lewis utviklet mange viktige argumenter for den kristne tro, som han presenterte i apologetiske bøker, radiotaler, kronikker og debatter. Ifølge ham selv ønsket han å gjenoppta apologetikkens kunst, nemlig å forsvare kristendommen som sann ved å ta utgangspunkt i en klassisk kristendomsforståelse (Han bruker blant annet begrepet "Mere Christianity").

Noe av kritikken som rammer Narnia-bøkene er at de utelukkende er forkynnelse forkledd som barnelitteratur. C.S. Lewis, som ut fra sin bakgrunn som professor i engelsk middelalderlitteratur var en ekspert på allegorier³, avviste at bøkene hørte til denne sjangeren. Likevel legger han aldri skjul på at de ulike bøkene er egnet til å forklare sentrale kristne

3. En *allegori* er en påstand, en historie eller en figur som forteller noe, gjennom å si noe annet. I middelalderen var allegorier svært vanlige, og ble gjerne brukt for å forklare abstrakte begrep. En person i en roman kunne for eksempel personifisere *grådighet* eller visdom. I en allegori må hver

tanker. Han har selv skrevet at *The Magician's Nephew* forteller om Skapelsen og hvordan det onde kom inn i verden, *The Lion, the Witch and the Wardrobe* forteller om korset og oppstandelsen og så videre. Men Lewis gjenforteller ikke Bibelens historie på Narnia-språk. Han inviterer leseren med inn i spørsmålet: "La oss tenke oss at det fantes et land som Narnia og at Guds sønn, slik han ble menneske i vår verden, ble en løve der. La oss så forestille oss hva som ville skje."

Noen mennesker ser ut til å tro at jeg startet med å spørre meg selv hvordan jeg kunne si noe om kristendom til barn, bestemte meg for å bruke eventyr som verktøy, skaffet meg informasjon om barnpsykologi og bestemte meg for hvilken aldersgruppe jeg skulle skrive for og at jeg så tegnet opp en rekke grunnleggende kristne sannheter og hamret ut "allegorier" som kunne bære disse. Dette er det rene tøv. Jeg kunne aldri skrevet på den måten. Alt begynte med bilder; en faun som bærer en paraply, en dronning på en slede, en strålende mektig løve. I begynnelsen var det ikke noe kristent ved dem, det elementet tvang seg på i egen kraft⁴.

Når en film eller en bok blir kritisert for å være forkynnende er det som regel fordi ønsket om å formidle et budskap går på bekostning av selve fortellingen. Dette kan knapt sies å være tilfelle verken med de syv Narnia-bøkene eller de tre nye Narnia-filmene som er laget siden 2005. Det er Lewis rike litterære fantasi og hans fantastiske karakterskildringer som gjør at Narnia-landet er så høyt elsket av leserne. Dette er tatt med i filmene, og gjør at de tross enkelte svakheter ikke fortjener å behandles som en slags propagandafilmer.

Det er ikke tvil om at *enhver film* formidler holdninger, moral og verdier som svært ofte sammenfaller med regissørens eget livssyn. Noen ganger er dette også svært tydelig, slik for eksempel ateisten Woody Allen er det i *Whatever Works*.⁵ Det kan derfor være på sin plass å spørre hvorfor denne kritikken dukker opp akkurat med Narnia-filmene. Hva er det som gjør at filmatiseringen av det som av mange regnes blant

del av fortellingen ha et tilsvarende ledd i den egentlige historien. Lewis, som arbeidet akademisk med allegorier, avviste at Narnia-bøkene tilhørte sjangeren fordi de ikke direkte tilsvarte hele eller deler av innholdet i den kristne tro. Det betyr imidlertid ikke at verkene ikke inneholder mange tydelige og sterke paralleller til kristendommen.

4. Dette sitatet er hentet fra novellesamlingen *Of This and Other Worlds* (1966), en av mange Lewis-samlinger fra Walter Hooper, via

http://www.bbc.co.uk/religion/religions/christianity/people/cslewis_1.shtml

5. Filmene har svært lite til felles, men *Whatever Works* er et klassisk eksempel på hvor tydelig Allen formidler sitt ateistiske livssyn i sine filmer.

<http://www.damaris.no/cw/articledetail.aspx?artid=336>

klassikerne i barnelitteraturen kan karakteriseres av ateisten Philip Pullman som “det styggeste og giftigste” han har lest, en “somasochistisk voldsfryd” og en “grinete blanding av rasistiske, kvinnehatende og reaksjonære fordommer”⁶?

Som Lars Dahle skriver i sin artikkel *Fungerer nyhets- og underholdningsmediene som arenaer for sekularisering?*⁷ fungerer sekularisme som “en underliggende og ubestridt premiss for store deler av Vestens nyhets- og underholdningsmedier”. Dermed kan det være nærliggende å tenke at det er C. S. Lewis’ ståsted som forsvarer for nettopp en klassisk kristendom som er grunnen til at anmelderne reagerer så aggressivt. Morgenbladets journalist Jon Kåre Time angriper denne mekanismen når han skriver:

Det “kristne” i Narnia-bøkene er trolig et resultat av at Lewis' fantasi ikke opererer uavhengig av hans erfaring av å være i verden. Dermed henger det meste av Narnia-fiendtligheten på det banale, og for noen tydeligvis bisarre faktum, at C.S. Lewis trodde på den kristne Gud. Moralen er tilsynelatende at (1) religiøse ikke bør uttrykke seg litterært og kunstnerisk i det offentlige rom, og (2) at sunne, sekulære barn ikke bør utsettes for noe som kan inneholde spor av kristen virkelighetsforståelse. Slik tydeliggjør striden om Narnia en grunnleggende intoleranse for å fortolke virkeligheten (og fantasilivet!) i noe annet enn et avfortryllet, sekulært språk.

I sine essay prøver Lewis å argumentere fornuftig for at kristendommen overgår gudløs naturalisme i å *make sense of* tilværelsen som menneske. I romanene demonstrerer han det samme poenget. Han gir oss glimt av hva vi kan ha mistet i en verden frarøvet alle mysterier, all forundring. Magien i Narnia-bøkene er at så mange barn opplever “joy” – slik Lewis brukte ordet.⁸

Dawn Treader fortjener med andre ord å bli “lest” slik litteraturkritikeren C. S. Lewis selv mente litteratur skulle fordøyes. Han var nemlig opptatt av å bevare lesing som en nytelse. Han “forsvarte verdien av også den enkle, bokstavelige fortellingen, og var nådeløs mot kritikere som ødelegger den gleden det er å la seg rive med av en god historie.”

Eivind Algrøy

eivind@damaris.no

Redaktør for Theofilos og daglig leder for Damaris Norge

6. Sitatene er hentet fra en artikkel i The Guardian, gjengitt i sin helhet på bloggen The Cumberland River Lamp Post (<http://www.crlamppost.org/darkside.htm>).

7. Se side 23 i dette nummer.

8. Fra en artikkel skrevet i forbindelse med at den første av de nyere Narnia-filmene kom på kino i 2005, noe som utløste store aksjoner blant amerikanske ateister.

<http://www.morgenbladet.no/apps/pbcs.dll/article?AID=/20051216/OKULTUR/112160011> (Februar, 2011).